Hert foar Opsterlân

Nota sociale basis 2025

gemeente Opsterland

Inhoud

1. Aanleiding voor deze nota	3
2. Wat verstaan we onder de sociale basis?	4
3. Sociale basis: waar staan we nu?	6
4. Kaders	8
5. Sociale basis: van visie naar actie	9
6. Hoe borgen we de sociale basis?	12
7. Monitoring en evaluatie	14
8. Financiën	15
Bijlage 1: Inspanningen	*17*
Bijlage 2: Monitoring en evaluatie	*27*

1. Aanleiding voor deze nota

Deze nota gaat over iets dat eigenlijk heel dichtbij begint: elkaar helpen, elkaar kennen, met elkaar leven. In Opsterland noemen we dat de sociale basis. De sociale basis gaat over alles wat mensen met elkaar verbindt in hun dorp of buurt: een praatje bij de bakker, een buurtinitiatief, een vrijwilliger die een hand toesteekt, of een dorpshuis waar je welkom bent. Het is de laag onder formele zorg of hulp – het gewone contact dat het leven leefbaar maakt.

Het is niet vanzelfsprekend dat iedereen meedoet. Sommige mensen voelen zich alleen, weten niet waar ze terecht kunnen of hebben weinig mensen om zich heen. Tegelijk zijn er zóveel anderen die juist graag iets voor een ander willen doen – maar die soms niet goed weten hoe, of vastlopen in regels of verwachtingen. In een sterke sociale basis weten mensen elkaar makkelijker te vinden en helpen, dichtbij en op een manier die past bij het leven in de dorpen van Opsterland.

We praten hierover juist nú, omdat er veel verandert. De samenleving verandert: er is meer eenzaamheid, meer mensen hebben hulp nodig, en niet alles kan meer door professionals worden gedaan. Daarom is het belangrijk dat we samen werken aan een stevige sociale basis: een omgeving waar mensen elkaar helpen, zich welkom voelen, en zich kunnen ontwikkelen. En die ontstaat in de dorpen, tussen mensen en gemeenschappen.

De gemeente speelt geen hoofdrol, maar een ondersteunende. We zorgen er niet zélf voor, maar maken het mogelijk dat anderen het kunnen doen. Onze inzet in deze beleidsnotitie is het verder versterken van de sociale basis. Dit is nauw verbonden met het preventiebeleid en sluit aan bij de uitgangspunten van positieve gezondheid: mensen ondersteunen om zelf regie te houden over hun leven, met aandacht voor wat wél kan. Dat noemen we faciliteren.

De gemeente wil:

- Ruimte geven aan inwoners om hun buurt mooier en sterker te maken, bijvoorbeeld met ontmoetingsplekken, buurtinitiatieven of vrijwilligerswerk.
- Ondersteuning bieden aan mensen of groepen die al iets doen voor anderen, zoals buurthuizen, jongerenwerkers of sportverenigingen.
- Meebewegen waar nodig: als het even niet lukt of als mensen vastlopen, springt de gemeente tijdelijk bij. Maar we geven de regie zo snel mogelijk terug.
- Zorgen voor samenhang tussen de hulp en ondersteuning die er al is, zodat het overzichtelijk en makkelijk bereikbaar blijft voor inwoners.

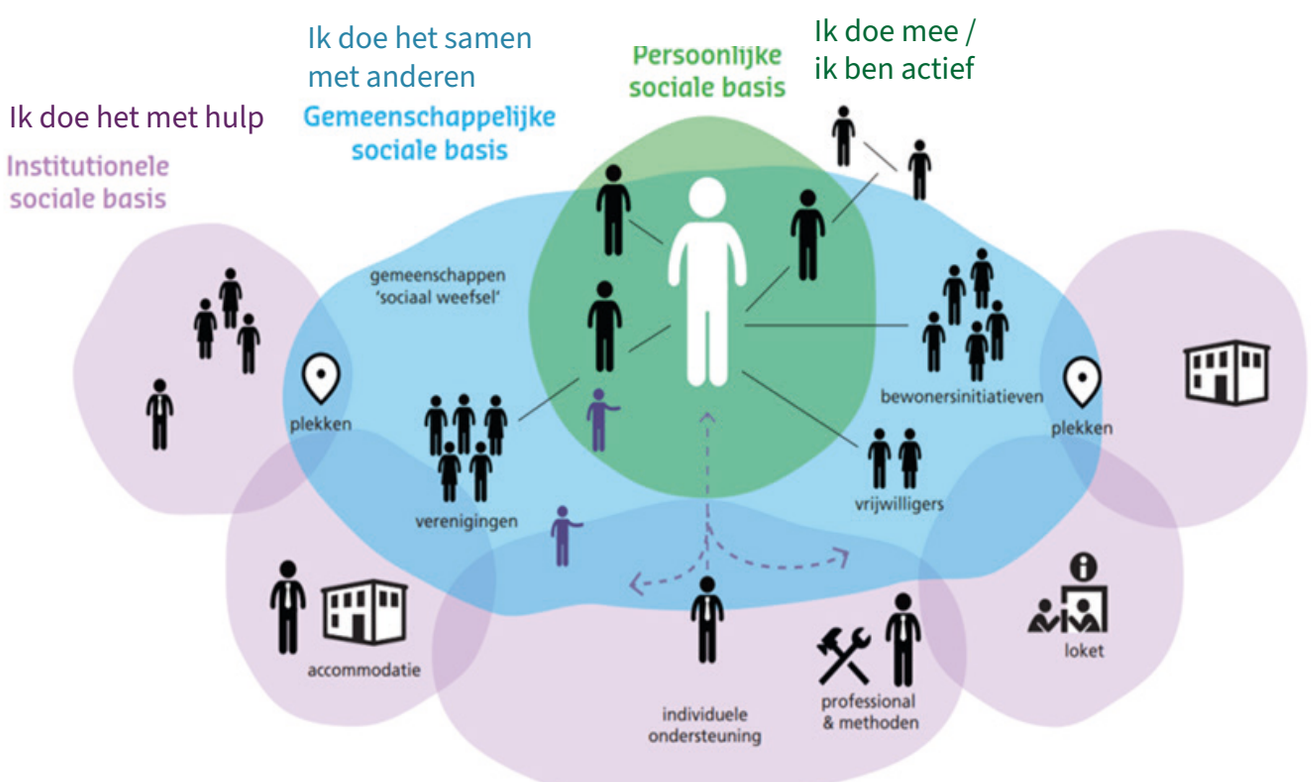
“Onze ambitie is dat iedere inwoner voldoende mogelijkheden heeft om zich aan te passen als het lastiger wordt om zelfstandig te leven, mee te doen aan de samenleving en zichzelf te ontwikkelen.”

In de nota “Hert foar Opsterlân” gaan we deze ambitie uitwerken in een toekomstbestendig plan, waarbij het versterken van de sociale basis centraal staat.

2. Wat verstaan we onder de sociale basis?

De sociale basis gaat over sociale verbanden, waardoor mensen (van jong tot oud) kunnen samenleven, veilig kunnen opgroeien, elkaar kunnen ontmoeten, langer zelfstandig kunnen wonen en kunnen meedoen aan activiteiten. In een omgeving met een sterke sociale basis kijken mensen meer naar elkaar om, kennen ze elkaar beter en zijn ze meer bereid om iets voor elkaar te doen. Een sterke sociale basis kenmerkt zich door een sterk verenigingsleven, ambitieuze bewonersinitiatieven en de beschikbaarheid van voldoende voorzieningen.

Kennisinstituut Movisie heeft de verschillende geledingen van de sociale basis als volgt in beeld gebracht:

Persoonlijke sociale basis

Hieronder vallen de mensen die het dichtst bij je staan: familie, buren, vrienden en kennissen. Zij vormen het eerste vangnet. Denk aan iemand die boodschappen doet voor een oudere buur, een vriend die een luisterend oor biedt, of een buurvrouw die helpt bij het invullen van formulieren.
De gemeente ondersteunt deze laag indirect, door mantelzorgers te waarderen en te ontlasten, of door informatie en advies via het gebiedsteam of dorpssteunpunt.

Gemeenschappelijke sociale basis

Dit is de plek waar mensen elkaar op natuurlijke wijze ontmoeten en zich vrijwillig inzetten voor anderen. Denk aan sportverenigingen, wandelgroepen, buurtinitiatieven, maatjesprojecten en dorpshuizen, dorpssteunpunten en kerken.

De gemeente ziet dit als het hart van de mienskip en stimuleert het met ondersteuning, subsidies en samenwerking. Gemeenschappelijke activiteiten dragen bij aan verbinding, inclusie en gezondheid – en voorkomen zwaardere vormen van ondersteuning

Institutionele sociale basis

Dit zijn de professionele organisaties en voorzieningen die gericht zijn op ondersteuning, ontmoeting en meedoen. Denk aan bibliotheken, welzijnsorganisaties en jongerenwerk. Ook scholen en woningcorporaties kunnen hier onderdeel van zijn.

De gemeente is in deze laag vaak opdrachtgever of subsidieverlener, en maakt afspraken met partners over samenwerking, toegankelijkheid en effectiviteit. De institutionele laag versterkt de persoonlijke en gemeenschappelijke basis, en vangt op waar meer ondersteuning nodig is.

Samenhang met professionelere vormen van hulp

De kracht van de sociale basis zit in de verbinding tussen de drie lagen. Als die samenhang er is, weten mensen elkaar te vinden, kunnen vrijwilligers zich richten op wat ze kunnen en willen doen, en kunnen professionals waar nodig ondersteunen of opschalen. De gemeente speelt hierin een faciliterende rol: we zorgen dat het netwerk sterk blijft, ondersteunen waar nodig en trekken ons terug waar het kan.

Randvoorwaarden voor een sterke sociale basis

Een sterke sociale basis begint bij bestaanszekerheid: een huis, voldoende inkomen, gezondheid en veiligheid in je eigen buurt. Wie zich goed voelt en erbij hoort, kan makkelijker meedoen, anderen helpen en verbonden blijven. Dat geldt voor jong en oud, voor nieuwkomers en alle andere dorpsgenoten. De gemeente versterkt deze randvoorwaarden samen met zorg, onderwijs en werk & inkomen.

Samengevat

De sociale basis is de mienskip. Een plek waar je anderen ontmoet, waar hulp dichtbij is, en waar iedereen telt. Als we daarin blijven investeren, zorgen we dat iedereen – iedereen, ongeacht zijn of haar culturele achtergrond, sekse, leeftijd en talenten of beperkingen, tot zijn recht kan komen door op een gelijkwaardige manier, naar behoefte en vermogen – zich thuis voelt in zijn dorp.

3. Sociale basis: waar staan we nu?

Opsterland is een gemeente met sterke dorpen en betrokken inwoners. Toch staan we voor grote veranderingen. Door vergrijzing, een groeiende zorgvraag en veranderingen in hoe mensen samenleven, komt de sociale basis onder druk te staan. Tegelijk nemen stress, eenzaamheid en zorgen over de toekomst van verenigingen toe. Juist nu is het belangrijk om te investeren in een sociale basis die past bij deze tijd.

Demografische en sociale ontwikkelingen: druk op de sociale basis

Net als in de rest van Fryslân verandert de samenleving in Opsterland snel. Eind 2024 publiceerde Planbureau Fryslân het rapport Fries geluk staat onder druk. De cijfers draaien er niet omheen. Er komen steeds meer ouderen bij. Tussen 2010 en 2040 stijgt het aantal 65-plussers met 83%, dat zijn bijna 90.000 extra ouderen in Fryslân. Mensen worden ook ouder, waardoor het aantal 75-plussers flink toeneemt. Dit noemen we dubbele vergrijzing. Na 2040 zal de groep 65- tot 75-jarigen juist kleiner worden, terwijl het aantal 85-plussers blijft groeien.

Juist 85-plussers hebben vaak hulp nodig. Maar de groep mensen die mantelzorg geeft – vooral 50- tot 75-jarigen – wordt kleiner. In 1975 was het mantelzorgpotentieel nog 22 mantelzorgers per 85-plusser, in 2020 waren dat er 14, en in 2040 blijven er waarschijnlijk nog maar 6 over. Dat zorgt voor extra druk op informele zorg en op de sociale basis in onze dorpen.

Ook de mentale gezondheid staat onder druk. In 2022 gaf 17% van de Friezen aan (heel) veel stress te ervaren. Bij jongeren tussen de 18 en 34 jaar was dit zelfs 29%. Daarnaast voelt 47% van de inwoners zich matig tot ernstig eenzaam, terwijl dat tien jaar geleden 38% was. Meer dan de helft van de jongvolwassenen loopt risico op angst of depressie.

Vrijwilligerswerk blijft belangrijk: bijna de helft van de inwoners doet iets vrijwillig. Toch is het minder dan tien jaar geleden het geval was. Circa 23% maakt zich zorgen over de toekomst van verenigingen. Gelukkig vindt 69% van de mensen dat verenigingen zorgen voor meer groepsgevoel in het dorp. Deze ontwikkelingen laten zien hoe belangrijk het is om onze sociale basis te blijven versterken.

Het versterken van sociale verbindingen zorgt ervoor dat inwoners zich minder geïsoleerd voelen en meer steun ervaren van hun omgeving. Door een sterke sociale basis kunnen zorgvragen eerder worden afgevangen en een sociale basis zorgt voor stevige netwerken.

Wat gebeurt er als we niets doen?

De kracht van Opsterland zit in de mienskip. Als we samen blijven bouwen aan sterke dorpen waar mensen omzien naar elkaar, kunnen we veel voorkomen: eenzaamheid, overbelasting, dure zorg. En juist dat zorgt voor meer welzijn, vertrouwen en leefplezier in onze gemeente.

Door nú te investeren in een sterke sociale basis, kunnen we die verbondenheid behouden en zelfs versterken. We kunnen dorpshuizen toekomstbestendig maken, jongeren betrekken bij activiteiten in hun buurt en mantelzorgers beter ondersteunen. Zo zorgen we ervoor dat iedereen zich gezien en gesteund voelt.

Niet handelen betekent achteruitgang. Samen in actie komen betekent vooruitgang – voor iedereen.

De sociale basis er al

De sociale basis ontstaat en bestaat tussen mensen, in de dorpen. Als gemeente kunnen we de sociale basis faciliteren en stimuleren.

Een greep uit de initiatieven in Opsterland zijn:

- Bijna alle dorpen hebben een dorpshuis, waar activiteiten worden gefaciliteerd.
- Bijna alle dorpen hebben een Dorpssteunpunt, die klussen oppakken voor mensen die daar zelf niet meer toe in staat zijn.
- Er worden door het gemeentelijke Dorpenteam mooie stappen gezet om samen met de Plaatselijke Belangen en de dorpshuisbesturen de leefbaarheid van de dorpen te behouden of te verbeteren.
- Meerdere dorpen zijn zich aan het oriënteren op het realiseren van een Doarpskeamer. Bakkeveen loopt daarbij voorop.
- Het Gebiedsteam heeft de opdracht om meer te verwijzen naar voorliggende voorzieningen.

Een greep uit de andere mooie ontwikkelingen:

- We hebben een sportakkoord met onze sportverenigingen.
- We ondersteunen de sociale inloop van Stjoer[1] in Ureterp en Gorredijk.
- Er wordt een valpreventie aanpak met Zuidoost zorg opgezet.
- Code Hans is de organisatie die welzijnswerk ondersteunt op het gebied van jeugd en vrijwilligerswerk en de opvang van statushouders en Oekraïners begeleidt.
- We hebben Odensehuizen voor mensen die te maken hebben met dementie.
- We faciliteren jongeren om ontmoetingsplekken te realiseren.
- We implementeren de aanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving.

Hoe de kracht van de sociale basis kan bijdragen aan iemands welzijn en welbevinden is verwoord in het verhaal van Gerda:

1 Stjoer ondersteunt mensen met een sociale- en/of psychische kwetsbaarheid – zonder indicatie – bij het (her)ontdekken van hun eigen mogelijkheden en talenten.

Persona: Gerda's verhaal in 2025

Gerda (72), recentelijk weduwe geworden na een huwelijk van 45 jaar, bevindt zich in een levensfase waarin keuzes gemaakt moeten worden. Woonachtig in Lippenhuizen, beschikt ze over een uitgebreid sociaal netwerk dat echter, net als zij, op leeftijd is gekomen. Dit netwerk, bestaande uit vrienden en familie, vindt het steeds lastiger om de ondersteuning te bieden die Gerda nodig heeft. Haar kinderen, die een druk leven leiden met hun eigen gezinnen en banen op afstand, wil ze niet belasten met haar zorgvraag. Voor Gerda is het belangrijk dat de bezoeken van haar kinderen in het teken staan van gezelligheid en verbinding, niet van zorgtaken.

Een recente val, toen Gerda de vuilnisbak buiten zette, resulteerde in een ziekenhuisbezoek. Gelukkig kon een buurman haar helpen, anders had ze niet geweten hoe ze dit had moeten regelen. Door deze val besefte ze zich dat haar huidige woonomstandigheden niet langer toereikend zijn. Gerda overweegt een verhuizing naar een kleiner, toegankelijker appartement in Gorredijk, waar meer voorzieningen binnen handbereik zijn. Echter, de gedachte aan verhuizen roept ook aarzeling op: hoewel ze niet dagelijks bezoek krijgt van haar buren in Lippenhuizen, zijn deze er wel in tijden van nood. In Gorredijk zou ze opnieuw moeten beginnen zonder haar vertrouwde netwerk.

Gerda's val heeft ook haar zelfvertrouwen een deuk gegeven; ze durft niet meer met haar rollator naar het dorpshuis, uit angst om weer te vallen. Dit isolement vergroot haar onzekerheid over de toekomst en hoe ze haar leven zelfstandig en veilig kan inrichten. Gerda staat op een kruispunt en zoekt naar een weg vooruit die haar zowel fysieke veiligheid als sociale verbondenheid biedt.

4. Kaders

De sociale basis in Opsterland is stevig verankerd in landelijke, regionale en lokale beleidsontwikkelingen. Samen vormen deze kaders de richting voor een toekomst waarin zorg, welzijn en meedoen op een duurzame manier georganiseerd zijn – dichtbij, vertrouwd en samen met de mienskip.

Landelijke kaders: samen zorgen voor houdbare zorg

Drie landelijke akkoorden vormen het fundament voor houdbare zorg: het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO). Deze akkoorden leggen de nadruk op preventie, zorg dichtbij huis en ondersteuning in de eigen leefomgeving.

Voor Opsterland betekent dit investeren in de sociale basis: goed toegankelijke dorpshuizen en steunpunten, een sterke samenwerking tussen vrijwilligers en professionals, en ruimte voor ontmoeting en hulp dichtbij huis. Ook vroegtijdig signaleren en het ondersteunen van mantelzorgers zijn belangrijke pijlers. Zo voorkomen we dat inwoners onnodig terechtkomen in zwaardere zorgtrajecten en bevorderen we welzijn en verbondenheid in onze dorpen.

Regionale kaders: samen bouwen aan de mienskip

Op regionaal niveau sluiten de ambities goed aan bij het lokale beleid. Het Fries Integraal Zorgakkoord (FrIZA), de Friese Preventieaanpak en de Regionale Woonzorgvisie Zuidoost-Fryslân benadrukken het belang van samenwerking, preventie en zorg in de leefomgeving.

De uitgangspuntennotitie Inkoop Wmo 2026 van de OWO-gemeenten (Opsterland, Weststellingwerf en Ooststellingwerf) sluit hier direct op aan. Gemeenten kiezen bewust voor een verschuiving van zorg naar gezondheid en welbevinden. Ondersteuning moet zo licht, kort en dichtbij mogelijk zijn. Alleen als het niet anders kan, wordt opgeschaald naar professionele maatwerkvoorzieningen.

Aanbieders wordt gevraagd om nauwer samen te werken met welzijn en lokale netwerken. De sociale basis vormt daarmee het eerste vangnet: een plek waar inwoners laagdrempelig hulp, contact en ondersteuning kunnen vinden. Professionele zorg blijft beschikbaar voor wie dat echt nodig heeft.

Lokale kaders: bouwen aan dorpen en een inclusieve samenleving

Opsterland werkt met vier lokale kaders die de sociale basis ondersteunen:

- Het coalitieakkoord 2022–2026 – Mei-inoar foarút stelt dat preventie, sterke dorpen en nabijheid van hulp de basis vormen van het sociaal beleid.
- De Preventieagenda 2021–2030 richt zich op het voorkomen van problemen en het versterken van gezondheid, veerkracht en meedoen. Dorpshuizen, steunpunten, vrijwilligers en netwerken krijgen hierin een centrale rol.
- De Lokale Inclusie Agenda beschrijft hoe we streven naar een samenleving waarin iedereen kan meedoen – ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Inclusie is geen bijzaak, maar een voorwaarde voor een sterke sociale basis.
- Het Dorpenbeleid erkent de sleutelrol van dorpsgemeenschappen. De gemeente ondersteunt initiatieven van onderop en geeft ruimte aan dorpen om hun eigen oplossingen vorm te geven, passend bij hun unieke situatie.

5. Sociale basis: van visie naar actie

Visie 2035

In 2035 ademt Opsterland verbondenheid. Inwoners groeten elkaar op straat, kinderen spelen samen bij het dorpshuis, en ouderen drinken koffie in de buurttuin waar jong en oud elkaar ontmoeten. Op het plein voor de school ruimen jongeren na hun sportactiviteit samen met buurtgenoten op, terwijl een vrijwilliger uit het dorp 's avonds een mantelzorger even ontlast. Je hoort mensen lachen, overleggen, plannen maken. Je ziet een gemeenschap in beweging.

In elk dorp is er een plek waar je terechtkunt – voor een vraag, een gesprek of gewoon om even samen te zijn. De dorpshuizen, doarpskeamers en de sportclubs zijn bruisende harten van ontmoeting. Niet als eilandjes, maar als verbonden netwerken, ondersteund door een gemeente die meebeweegt, verbindt en mogelijk maakt.

In Opsterland zorgen mensen voor elkaar zonder overbelast te raken. Omdat ondersteuning op tijd komt. Omdat preventie vanzelfsprekend is. En omdat niemand het alleen hoeft te doen. Professionals en vrijwilligers werken soepel samen – ze kennen elkaar en spreken dezelfde taal. Problemen worden vroeg gesignaleerd, vaak opgelost vóórdat er zwaardere zorg nodig is.

In 2035 voelen inwoners zich gezien, gehoord en gesteund. Of je nu jong bent of oud, een beperking hebt of niet, geboren bent in Opsterland of hier nieuw bent komen wonen – je hoort erbij. Inclusie is geen apart thema meer, maar een vanzelfsprekendheid. Ieder mens telt en iedereen doet mee, op zijn of haar eigen manier.

We zien dat gezondheid meer is dan geen ziekte. Het gaat om mee kunnen doen, betekenis ervaren, regie hebben over je leven. Daarom zijn er volop mogelijkheden om actief te blijven: wandelgroepen, taalcafés, moestuinen, maatjesprojecten. De nadruk ligt op wat mensen wél kunnen. Die benadering geeft lucht, kracht en vertrouwen.

We horen van inwoners dat ze zich veilig voelen, verbonden met hun buurt en trots op hun dorp. De sociale basis is geen vangnet meer, maar een springplank: naar contact, zelfstandigheid, geluk.

Als het even tegenzit, is er iemand die naast je staat – en een gemeenschap die je draagt. De gemeente heeft haar rol gevonden. Ze is zichtbaar waar nodig, op de achtergrond waar het kan. Ze faciliteert, verbindt en stuurt op samenhang. Niet vanuit regels, maar vanuit vertrouwen.

Opsterland in 2035 is geen zorgsysteem, maar een levendige samenleving. Een gemeenschap waar we samenleven, samen zorgen en samengroeien. Een mienskip die klaar is voor de toekomst.

Ambitie

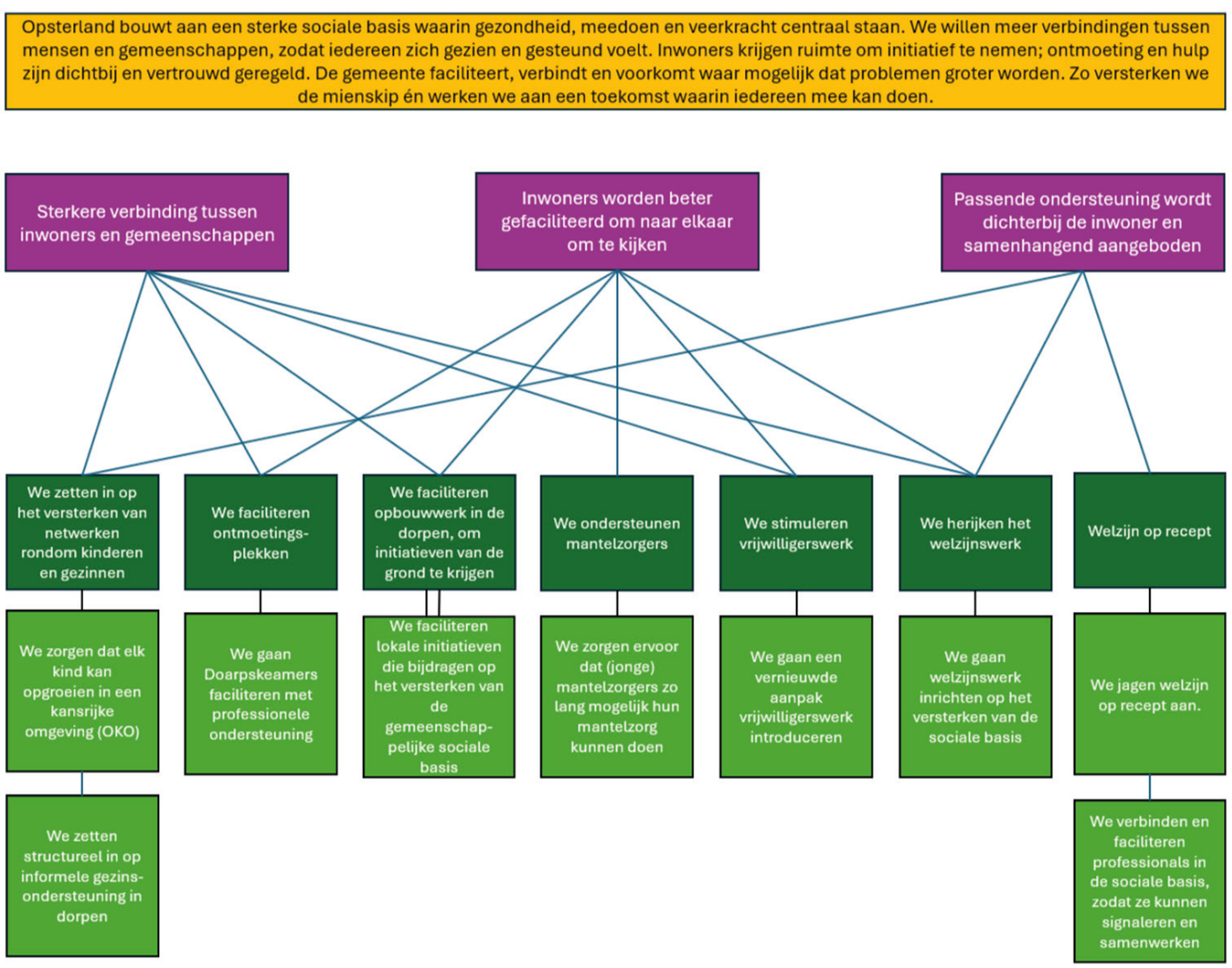
Opsterland bouwt aan een sterke sociale basis waarin gezondheid, meedoen en veerkracht centraal staan. We willen meer verbindingen tussen inwoners en gemeenschappen, zodat iedereen zich gezien en gesteund voelt. Inwoners krijgen ruimte om initiatief te nemen; ontmoeting en hulp zijn dichtbij geregeld. De gemeente speelt hierin een faciliterende en verbindende rol. Zo versterken we de mienskip én werken we aan een toekomst waarin iedereen mee kan doen.

Doelen

Om de ambitie voor de sociale basis in Opsterland waar te maken, richten we ons op drie samenhangende doelen. Deze doelen geven richting aan beleid, samenwerking en ondersteuning in de komende jaren:

- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken
- Passende ondersteuning wordt dichterbij en samenhangend aangeboden

De doelen en bijbehorende inspanningen en activiteiten zijn weergegeven in de onderstaande afbeelding. Zie bijlage 1 voor de omschrijving van de inspanningen.

Voorbeeld uit Opsterland waar deze doelen bij elkaar komen

Inwoners van Bakkefean zijn op zoek naar een centrale ontmoetingsplek, een doarpskeamer, waar men elkaar kan ontmoeten in een warme en uitnodigende sfeer. Deze plek moet voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn, waardoor het een aantrekkelijke locatie wordt voor alle dorpsbewoners. Een van de drijvende krachten achter deze zoektocht is de eigenaar van een lokale zorgboerderij. Op deze boerderij biedt zij mensen zinvolle dagbesteding. Zij ziet de toekomstige doarpskeamer als een ideale plek waar ook deze doelgroep elkaar kan ontmoeten en sociale interactie kan hebben. Personen die normaal gesproken een Wmo- of Wlz-indicatie voor dagbesteding ontvangen, moeten hier ook terecht kunnen. Er stond in het dorp een voormalige herberg leeg, die de eigenaar graag voor een maatschappelijk doel ter beschikking stelde. Deze locatie is uitstekend geschikt om de beoogde doarpskeamer te realiseren.

Er zijn gesprekken gevoerd met de eigenaar, die enthousiast heeft gereageerd op het initiatief. In september 2024 heeft de doarpskeamer van Bakkeveen de deuren geopend. De lokale gemeenschap, verenigd in de Bloeizône, is gemotiveerd om de doarpskeamer zelf vorm te geven. Vrijwilligers zijn aan de slag gegaan om te helpen met de opzet, zodat de plek toegankelijk wordt voor iedereen, inclusief degenen die normaal een Wmo-indicatie voor dagbesteding nodig hebben of op een zorgwachtlijst staan. Ook voor jongeren en jonge ouders is de doarpskeamer de plek om elkaar te ontmoeten of actief te zijn. Ook voor statushouders moet het straks een plek worden om dorpsgenoten te ontmoeten. Het dorp heeft de gemeente in 2024 gevraagd om de mogelijkheden voor deze locatie te onderzoeken en eventuele belemmeringen in de regelgeving weg te nemen. Dit is gelukt, waardoor het project is gestart.

6. Hoe borgen we de sociale basis?

De sociale basis vormt het fundament onder een sterke, veerkrachtige gemeenschap. In Opsterland willen we dat inwoners nu én in de toekomst kunnen rekenen op laagdrempelige hulp, steun in hun dorp en mogelijkheden om elkaar te ontmoeten. Daarom is het belangrijk dat de inzet op de sociale basis niet afhankelijk is van losse projecten of tijdelijke subsidies, maar stevig is ingebed in het dagelijks werk van organisaties, vrijwilligers en de gemeente.

Dit doen we op vijf manieren:

1. Goede samenwerking tussen organisaties

De sociale basis moet een belangrijk uitgangspunt zijn voor alle betrokken organisaties. Daarom stimuleren we dat:

- In de beleidsplannen van o.a. dorpshuizen, scholen, zorgorganisaties en welzijnsorganisatie duidelijk staat beschreven hoe zij bijdragen aan de sociale basis.
- Deze lokale partijen elkaar weten te vinden als het gaat om het opvangen van dorpsgenoten die enige vorm van ondersteuning nodig hebben of geholpen moeten worden bij het oplossen van ‘kleine” problemen.
- We willen voorkomen dat inwoners tussen wal en schip vallen. Om dat te garanderen moet er tijdig worden opgeschaald naar de institutionele sociale basis (Welzijn/ Gebiedsteam)
- Vrijwilligers en professionals beter op elkaar aansluiten, bijvoorbeeld door samen signalen te delen of door gezamenlijke overleggen in dorpen.

Voorbeeld: Een dorpssteunpunt signaleert een eenzame oudere. Dankzij goede afstemming met de mensen van de Doarpskeamer kan snel passende ondersteuning worden geboden via een maatjesproject of via een activiteit in de Doarpskeamer. Lukt dit niet, dan wordt het gebiedsteam ingeschakeld.

2. Geld regelen voor de toekomst

Goede hulp en ondersteuning kosten geld. Daarom zorgen we ervoor dat:

- We aansluiten bij provinciale subsidieaanvragen, zodat we gebruik maken van extra financiële mogelijkheden. We denken aan o.a. FrIZA.
- We onderzoeken hoe lokale bedrijven en fondsen (zoals het Iepen Mienskipsfûns of lokale Rabobankfonds) kunnen bijdragen aan kosten van activiteiten.
- De gemeente reserveert jaarlijks geld in de begroting voor het ondersteunen van dorpsvoorzieningen, vrijwilligerswerk en laagdrempelige hulp.

Voorbeeld: De Herberg in Bakkeveen krijgt jaarlijks een bijdrage van de gemeente, in de kosten van de huur, waardoor het open kan blijven voor ontmoeting en voor het organiseren van allerlei activiteiten, die voor iedereen toegankelijk zijn.

3. Activiteiten blijvend zichtbaar en gedragen maken

Om te zorgen dat inwoners altijd op steun kunnen rekenen, versterken we het eigenaarschap van activiteiten en verbeteren we de communicatie. Dit doen we door:

- Duidelijke afspraken te maken over wie verantwoordelijk is voor welke activiteiten en voorzieningen.
- Plaatselijke Belangen, dorpssteunpunten, jongeren en lokale organisaties actief te betrekken bij het voortzetten van bestaande initiatieven.
- Regelmatig over de activiteiten te communiceren via gemeentelijke

nieuwsbrieven, sociale media en bijeenkomsten, zodat inwoners weten wat er speelt. Uitingen moeten begrijpelijk en toegankelijk zijn.

Voorbeeld: De vrijwillige vervoersdienst in Gorredijk blijft bestaan doordat vrijwilligers via de dorpskrant en Facebook nieuwe chauffeurs werven, met steun van de gemeente en het dorpssteunpunt.

4. Kennis en ervaring behouden, ook bij wisseling van mensen

Mensen wisselen van functie of stoppen met vrijwilligerswerk. Daarom zorgen we dat kennis blijft bestaan, door:

- Trainingen en themabijeenkomsten te organiseren, bijvoorbeeld over omgaan met dementie of het opzetten van een buurtinitiatief.
- Dorpen en organisaties ervaringen met elkaar te laten delen, bijvoorbeeld via jaarlijkse dorpsdagen of netwerksessies van dorpssteunpunten.

5. Afspraken vastleggen en opvolgen

We willen dat iedereen weet waar hij of zij op kan rekenen. Daarom:

- Maken we samenwerkingsovereenkomsten met de welzijnsorganisatie, dorpssteunpunten, vrijwilligersorganisaties en dorpshuizen waarin verantwoordelijkheden zijn vastgelegd.
- Koppelen we duidelijke doelen aan subsidies: wie gemeentelijke ondersteuning ontvangt, draagt bij aan de sociale basis zoals afgesproken.

Voorbeeld: Een muziekvereniging ontvangt subsidie en spreekt daarbij af jaarlijks een open activiteit te organiseren voor de wijk, gericht op ontmoeting en verbinding.

Met deze aanpak zorgen we ervoor dat iedereen in Opsterland, ook op de lange termijn, de hulp en steun krijgt die nodig is.

7. Monitoring en evaluatie

Waarom meten we?

In Opsterland doen we veel om inwoners te helpen via de sociale basis, zoals activiteiten in het dorp, hulp van vrijwilligers of passende ondersteuning. In de gemeente Opsterland willen we weten of het beleid voor de sociale basis goed werkt. Daarom meten we wat we doen, hoeveel mensen meedoen en wat het oplevert. Zo kunnen we leren van wat goed gaat en verbeteren wat beter kan.

Maatschappelijk effect (lange termijn)

Een maatschappelijk effect is het resultaat dat we op de lange termijn zien in de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan minder eenzaamheid, meer mensen die meedoen in het dorp of minder inwoners met geldzorgen. In Opsterland meten we deze maatschappelijke effecten met de monitor Sociale Samenhang van Planbureau Fryslân. Hierin kijken we naar acht onderwerpen:

- Sociaal contact
- Mantelzorg
- Informele hulp
- Lidmaatschap van verenigingen
- Belang van verenigingen
- Vrijwilligerswerk
- Vertrouwen
- Burgerparticipatie

Over vier jaar bekijken we of er verbeteringen zijn op deze punten. Zo weten we of het beleid voor de sociale basis op de lange termijn echt verschil maakt.

Kernvragen voor monitoring en evaluatie op voorzieningenniveau

Binnen de gemeente Opsterland richten we ons op drie kernvragen op voorzieningenniveau:

1. Wat is er gedaan om voorzieningen inclusief en voor iedereen aantrekkelijk en toegankelijk te maken?

2. Zien we een toename van het inwoners dat gebruik maakt van de voorliggende voorzieningen?

3. Wat is de impact van deze voorzieningen op inwoners die er gebruik van maken?

Wie is aan zet om wat te meten

Monitoring is een gedeelde verantwoordelijkheid:

- De gemeente stelt de kaders, bewaakt het overzicht en zorgt voor samenhang in de rapportage. Zij koppelt de meetresultaten terug naar beleid, partners en gemeenteraad.

- Aanbieders van voorzieningen (zoals dorpshuizen, maatjesprojecten, welzijnsorganisaties) verzamelen gegevens over gebruik, bereik en ervaringen.

- Planbureau Fryslân meet periodiek de maatschappelijke effecten.

8. Financiën

De nota “Hert foar Opsterlân” geeft richting aan de manier waarop we het welzijn in onze lokale samenleving willen inrichten en hoe we de sociale basis in de dorpen verder willen versterken.

A. Vanuit de huidige budgetten voeren we de onderstaande activiteiten uit

- We gaan de Doarpskeamer professioneel ondersteunen
- We gaan een vernieuwende aanpak voor vrijwilligerswerk introduceren
- We zorgen dat elk kind kan opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO)
- We jagen Welzijn op Recept aan
- We verbinden en faciliteren professionals in de sociale basis, zodat ze kunnen signaleren en samenwerken

Een deel van de huidige budgetten is niet structureel beschikbaar. De GALA SPUK budgetten stoppen na 2026. Dat geldt ook voor de middelen voor “Welzijn op recept”. In 2026 gaan we beoordelen in hoeverre activiteiten, waarvan de huidige financiering vervalt, kunnen worden voortgezet met de inzet van FRIZA-middelen. Hiervoor hebben de 18 Friese gemeenten onlangs een aparte subsidieaanvraag ingediend bij het ministerie van VWS.

B. We intensiveren de onderstaande activiteiten

Inspanning	Wat vragen we aan	Wat kost dat?
We faciliteren lokale initiatieven, die bijdragen aan de gemeenschappelijke sociale basis	Verenigingsondersteuner (0,6 fte)	€ 58.000
We zetten structureel in op informele gezinsondersteuning in dorpen	Extra inzet voor Home Start en Buurtgezinnen	€ 65.000
Totaal		**€ 123.000,-**

C. Voor deze activiteit komt budgetaanvraag op een later moment

- We gaan Welzijnswerk inrichten op het versterken van de Sociale basis.

Externe Financiering

De 18 Friese gemeenten hebben samen met de zorgverzekeraar een subsidieverzoeken ingediend, voor de uitvoering van het programma Mentale Gezondheid en Veerkracht en het programma Versterken Sociale Basis uit het Fries Integrale Zorgakkoord (FRIZA). Toekenning van deze aanvragen zal substantieel bijdragen aan de uitvoering van plannen uit deze nota.

Vooruitlopend op de afhandeling van deze aanvraag wordt de gemeenteraad gevraagd om structureel jaarlijks €123.000 beschikbaar te stellen voor de uitvoering van deze nota. Compensatie vindt mogelijk plaats bij toekenning van FRIZA middelen.

Bijlage 1: Inspanningen

Onderstaande inspanningen zijn activiteiten waar wij de komende tijd mee aan de slag gaan. Iedere inspanning wordt uitgewerkt tot een plan van aanpak.

A. We gaan Doarpskeamers faciliteren met professionele ondersteuning

Aanleiding
De Doarpskeamers en doarpshuzen in de gemeente Opsterland spelen een cruciale rol in het versterken van sociale cohesie en inclusie. Om een brede doelgroep, inclusief mensen met een indicatie voor dagbesteding, statushouders en jongeren, een plek te bieden, kan aanvullende professionele ondersteuning nodig zijn. In Bakkeveen is een traject succesvol doorlopen, waaruit bleek dat tijdelijke professionele ondersteuning essentieel is om deelname van kwetsbare groepen te optimaliseren. Dit traject dient als inspiratie voor andere dorpen.

Probleemstelling
Veel Doarpskeamers en ontmoetingsplekken in de gemeente missen de professionele kennis en middelen om een inclusieve en toegankelijke omgeving te creëren. Vrijwilligers ervaren drempels bij het begeleiden van mensen met een zorgbehoefte of andere ondersteuningsvragen. Dit belemmert de deelname van bepaalde doelgroepen en beperkt de sociale functie van de Doarpskeamer.

Doelstelling
- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen.
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.
- Passende ondersteuning wordt dichter bij de inwoner en in samenhang aangeboden.

(Deel)resultaten
Het professioneel ondersteunen van Doarpskeamers om een inclusieve en toegankelijke omgeving te creëren, waarin iedereen, inclusief kwetsbare groepen, zich welkom voelt en volwaardig kan deelnemen.
- Een inventarisatie van de behoeften en uitdagingen van de verschillende Doarpskeamers.
- Inzicht in de benodigde professionele ondersteuning per dorp.
- Inzet van professionals (zoals opbouwwerkers, gebiedsteam of andere professionals) in dorpen waar dit nodig is.
- Training en begeleiding voor vrijwilligers gericht op inclusie en omgang met diversiteit.
- Aanpassingen in faciliteiten en activiteiten om toegankelijkheid te vergroten.
- Verbeterde communicatie en bewustwording rondom inclusie in de gemeenschap.
- Monitoring en evaluatie van de impact van toegankelijkheid, bereik en impact.

Afbakening
Dit project richt zich op Doarpskeamers en ontmoetingsplekken in de gemeente Opsterland. De aanpak verschilt per dorp, afhankelijk van de specifieke behoeften en mogelijkheden. We beginnen waar de energie zit, zodat de Doarpskeamer aansluit op de behoefte van het dorp. De focus ligt op het faciliteren van sociale participatie en toegankelijkheid, zonder directe uitbreiding van zorgtaken.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid, financiering, ondersteuning)
- Doarpskeamers en dorpshuizen (vrijwilligers, bestuurders)
- Bewoners, inclusief kwetsbare groepen zoals ouderen, statushouders en mensen met een beperking

- Zorg- en welzijnsorganisaties (o.a. gebiedsteams, sociale werkvoorzieningen)
- Opbouwwerkers en andere professionals
- Onderwijsinstellingen en jongerenwerk
- Lokale bedrijven en fondsen (mogelijke financiële ondersteuning)

Risico's
- Beperkte beschikbaarheid van professionals en financiering.
- Weerstand binnen dorpsgemeenschappen tegen verandering of extra ondersteuning.
- Onvoldoende draagvlak of betrokkenheid van vrijwilligers.
- Onrealistische verwachtingen over de rol en inzet van professionals.
- Moeilijkheden bij het meten van de impact en effectiviteit van de ondersteuning.

B. We faciliteren lokale initiatieven, die bijdragen aan de gemeenschappelijke sociale basis.

Aanleiding
Lokale initiatieven spelen een cruciale rol in het versterken van de gemeenschappelijke sociale basis, zoals solidariteit, samenhorigheid en samenwerking. De gemeente Opsterland ziet zichzelf als gast in deze sociale basis en faciliteert lokale partijen bij de planvorming en uitvoering van initiatieven die ontmoeting en verbinding bevorderen. Voorbeelden hiervan zijn de ontwikkeling van de bloeizone in Beetsterzwaag, de Doarpskeamer in Bakkeveen, het project 'Eltsenien telt mei', de inloopvoorziening van Stjoer in Ureterp en het Odensehuis in Beetsterzwaag.

Probleemstelling
Hoewel er al diverse sociale initiatieven bestaan, is er behoefte aan verdere ondersteuning op het gebied van samenwerking, financiering, betrokkenheid en communicatie. Zonder deze ondersteuning blijven veel initiatieven kleinschalig en missen zij impact op de gemeenschapsvorming.

Doelstelling
- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen.
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.

(Deel)resultaten
Het versterken van de gemeenschappelijke sociale basis door het faciliteren en ondersteunen van lokale initiatieven die bijdragen aan gemeenschapsvorming en sociale cohesie.
- Inzet van preventiewerker, opbouwwerker en verenigingsondersteuner

  Preventiewerker: informeert inwoners en professionals over de mogelijkheden van "het voorliggende veld" om zorg- en ondersteuningsvragen uit te stellen dan wel te voorkomen. De preventiewerker is ambassadeur van het Voor Elkaar Plein.

  Opbouwwerker: werkt samen met inwoners aan samenlevingsvraagstukken, en helpt hen met plannen maken, subsidie aanvragen en organiseren.

  Verenigingsondersteuner: richt zich op ondersteuning en versterking van verenigingen (sport, cultuur, buurt).

- Inventarisatie en behoefteanalyse
- Versterken van samenwerkingen
- Financiële en materiële ondersteuning
- Bevorderen van betrokkenheid
- Ondersteuning van vrijwilligerswerk en vaardigheden
- Communicatie en bewustwording

Afbakening
Dit project richt zich op de ondersteuning en ontwikkeling van lokale initiatieven binnen de gemeente Opsterland. De nadruk ligt op gemeenschapsvorming en het versterken van de sociale basis zonder directe uitbreiding van zorgtaken.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid, financiering, ondersteuning)
- Inwoners, inclusief kwetsbare groepen zoals ouderen, jongeren en statushouders
- Doarpskeamers en dorpshuizen
- Lokale maatschappelijke organisaties en zorginstellingen
- Onderwijsinstellingen en jongerenwerk
- Lokale ondernemers en bedrijven
- Fondsen en subsidieverstrekkers

Risico's
- Beperkte beschikbaarheid van financiële middelen en subsidies.
- Gebrek aan betrokkenheid of draagvlak binnen de gemeenschap.
- Moeilijkheden bij het verbinden van initiatieven en belanghebbenden.
- Onvoldoende capaciteit van vrijwilligers en professionals.
- Beperkingen in meetbaarheid van impact en effectiviteit.

C. We zorgen ervoor dat (jonge) mantelzorgers zo lang mogelijk hun mantelzorg kunnen doen

Aanleiding
Mantelzorgers, en in het bijzonder jonge mantelzorgers, spelen een essentiële rol in de zorg voor hulpbehoevenden binnen de gemeente Opsterland. Echter, mantelzorg kan een zware belasting vormen, zowel fysiek als mentaal, waardoor ondersteuning noodzakelijk is om overbelasting te voorkomen en hen in staat te stellen hun zorgtaken duurzaam te vervullen. Mantelzorg maakte al deel uit van de Preventieagenda. Met deze nota verankeren we de ondersteuning van (jonge) mantelzorgers nu structureel in het beleid voor de sociale basis. Zo zorgen we ervoor dat mantelzorgers de ruimte en ondersteuning krijgen die nodig is om hun belangrijke rol duurzaam te kunnen blijven vervullen.

Probleemstelling
Veel mantelzorgers ervaren uitdagingen op het gebied van fysieke en mentale belasting, financiële druk, gebrek aan erkenning en beperkte toegang tot ondersteunende diensten. Jonge mantelzorgers kunnen daarnaast moeite hebben met het combineren van zorgtaken met studie en sociale activiteiten.

Doelstelling
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.
- Passende hulp wordt dichter bij de inwoner en in samenhang aangeboden.

(Deel)resultaten
Het bieden van structurele ondersteuning aan mantelzorgers door middel van faciliteiten, waardering en begeleiding, zodat zij hun zorgtaken vol kunnen houden zonder negatieve gevolgen voor hun welzijn.
- Inventarisatie van behoeften
- Ondersteuning bij zorgtaken
- Emotionele en psychologische ondersteuning
- Informatie en training
- Financiële ondersteuning
- Betrekken van jongeren bij mantelzorgbeleid
- Balans tussen werk en privé
- Samenwerkingsverbanden en netwerkvorming
- Erkenning en waardering

Afbakening
De focus ligt op het ondersteunen en faciliteren van mantelzorgers binnen gemeente Opsterland zonder het overnemen van hun zorgtaken.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid, financiering, ondersteuning)
- Mantelzorgers, inclusief jonge mantelzorgers
- Zorg- en welzijnsorganisaties
- Onderwijsinstellingen en jongerenwerk
- Werkgevers en bedrijven
- Vrijwilligersorganisaties en steunpunten mantelzorg

Risico's
- Beperkte financiële middelen voor ondersteuning en waardering.
- Lage bekendheid van beschikbare ondersteuningsmaatregelen.
- Onvoldoende draagvlak bij werkgevers en onderwijsinstellingen.
- Moeilijkheden bij het bereiken van jonge mantelzorgers.
- Beperkte capaciteit van zorg- en welzijnsinstanties voor respijtzorg en begeleiding.

D. We gaan een vernieuwende aanpak voor vrijwilligerswerk introduceren

Aanleiding
Vrijwilligerswerk speelt een cruciale rol in het sociale en maatschappelijke leven binnen de gemeente Opsterland. Echter, het aantrekken en behouden van vrijwilligers wordt steeds uitdagender, mede door veranderende verwachtingen, een afname van traditionele betrokkenheid en de behoefte aan meer flexibele inzetmogelijkheden. Een vernieuwende aanpak is noodzakelijk om vrijwilligerswerk toekomstbestendig te maken en te laten aansluiten bij de behoeften van de gemeenschap.

Probleemstelling
Vrijwilligersorganisaties hebben moeite om nieuwe vrijwilligers te werven en bestaande vrijwilligers langdurig te behouden. De behoefte aan flexibiliteit en maatwerk groeit, terwijl organisaties vaak vastzitten in traditionele structuren. Daarnaast ontbreekt een samenhangende strategie voor de ondersteuning en waardering van vrijwilligers.

Doelstelling
- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen.
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.

(Deel)resultaten
Het ontwikkelen van een vernieuwende en duurzame aanpak voor vrijwilligerswerk, waarbij gebruik wordt gemaakt van digitale innovaties, samenwerking met lokale partners en flexibele vrijwilligersrollen om een breed en divers vrijwilligersbestand te stimuleren en behouden.
- Ontwikkeling van een integraal en toekomstbestendig vrijwilligersbeleid
- Stimuleren van samenwerking en netwerken
- Gebruik van technologische innovaties
- Werving en behoud van vrijwilligers
- Erkenning en waardering
- Flexibiliteit en maatwerk
- Evaluatie en voortdurende verbetering

Afbakening
De focus ligt op het moderniseren en versterken van vrijwilligerswerk in Opsterland, zonder afbreuk te doen aan bestaande initiatieven en structuren.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid en financiering)
- Vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties
- Maatschappelijke en culturele instellingen
- Sportverenigingen en welzijnsorganisaties
- Onderwijsinstellingen en jongerenwerk
- Vrijwilligersorganisaties en Dorpssteunpunten

Risico's
- Weerstand bij bestaande organisaties tegen verandering.
- Beperkte adoptie van digitale middelen door vrijwilligers.
- Onvoldoende middelen voor de ontwikkeling van ondersteunende structuren.
- Moeilijkheden bij het werven van jonge vrijwilligers.
- Beperkte samenwerking tussen sectoren en organisaties.

E. We gaan Welzijnswerk inrichten op het versterken van de Sociale basis

Aanleiding
In de gemeente worden momenteel welzijnsprojecten uitgevoerd op een fragmentarische manier. Dit betekent dat er geen samenhangende en structurele aanpak is die zich richt op het versterken van de sociale basis. Hoewel er tal van initiatieven zijn, ontbreekt het aan een overkoepelende welzijnsorganisatie die deze projecten coördineert en de sociale basis structureel versterkt. Dit resulteert in gemiste kansen voor integrale ondersteuning van de gemeenschap en het bevorderen van langdurige positieve veranderingen. Uit de recente rapportage van onderzoeksbureau KWIZ blijkt dat de huidige fragmentarische uitvoering van welzijnsactiviteiten niet effectief op elkaar zijn afgestemd en dat een groep inwoners niet de ondersteuning krijgt die ze nodig hebben. De initiatieven die er zijn, bieden onvoldoende structurele ondersteuning aan inwoners, die dat nodig hebben. Er is behoefte aan de organisatie van welzijn die er aan bijdraagt dat de sociale basis van de gemeenschap versterkt en een integrale aanpak biedt voor het verbeteren van sociale cohesie, toegang tot basisvoorzieningen, en de persoonlijke ontwikkeling van inwoners.

Doelstelling
- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen.
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.
- Passende ondersteuning wordt dichterbij de inwoner en in samenhang aangeboden.

(Deel)resultaten
Het doel van deze opdracht is om welzijn in Opsterland in te richten op het versterken van de sociale basis van de dorpen. Deze organisatie(s) zullen zich inzetten voor het realiseren van duurzame, positieve veranderingen door samenhangende en structurele welzijnsprojecten te coördineren en aan te bieden, waarbij de nadruk ligt op sociale cohesie, toegankelijkheid van hulp- en basisvoorzieningen, en ondersteuning voor kwetsbare groepen.

- Keuze is gemaakt over de inrichting van het welzijnswerk
- Coördinatie en Integratie van Welzijnsprojecten
- Ontwikkeling van samenwerkingsverbanden
- Opzetten van monitorings- en evaluatiestructuren

Belanghebbenden
- Gemeente: verantwoordelijk voor beleid, financiering en als opdrachtgever van de welzijnsinstelling(en).
- Welzijnsorganisaties en lokale initiatieven
- Mantelzorgers, vrijwilligers, en kwetsbare groepen
- Lokale zorg- en onderwijsinstellingen
- Bewoners en lokale gemeenschappen

Afbakening
De focus ligt op het oprichten van enige vorm van een welzijnsorganisatie die de sociale basis structureel versterkt. De opdracht betreft de oprichting en integratie van welzijnsprojecten, niet het overnemen van de specifieke uitvoering van zorg of andere professionele taken die buiten het bereik van welzijnsinitiatieven vallen. Er wordt geen apart beleid voor specifieke zorggroepen (zoals ouderen of mensen met een beperking) ontwikkeld.

Risico's
- Gebrek aan draagvlak
- Onvoldoende middelen
- Complexiteit van samenwerking
- Weerstand tegen verandering
- Moeilijkheden bij het meten van effectiviteit

F. We jagen Welzijn op Recept aan
Aanleiding
Welzijn op Recept is een speerpunt binnen FrIZA en wordt ook in Opsterland toegepast. Met deze nota brengen we het eigenaarschap lokaal onder in de sociale basis, zodat Welzijn op Recept niet alleen beschikbaar is, maar ook daadwerkelijk

ingebed raakt in het dagelijks werk van zorg- en welzijnsprofessionals, dorpsnetwerken en lokale initiatieven. Zo krijgt het programma een stevige plek binnen ons lokale beleid en wordt de aanpak actiever benut.

Probleemstelling
Hoewel er binnen Opsterland al een actieve aanjager is voor Welzijn op Recept, is het structurele eigenaarschap binnen het lokale beleid en de uitvoeringspraktijk nog niet voldoende belegd. Door deze aanpak nu expliciet op te nemen in de nota sociale basis, maken we de regierol van de gemeente duidelijker, versterken we de verbinding met bestaande netwerken en zorgen we voor bestuurlijke verankering. Dit maakt het mogelijk om Welzijn op Recept niet alleen te stimuleren, maar ook duurzaam te borgen en te verbinden aan andere preventieve en sociale initiatieven in de dorpen.

Doelstelling
Passende ondersteuning wordt dichterbij de inwoner en in samenhang aangeboden.

(Deel)resultaten
De implementatie van “Welzijn op Recept” binnen de gemeentelijke zorgstructuur, zodat huisartsen en zorgprofessionals inwoners kunnen doorverwijzen naar passende welzijnsactiviteiten. Het doel is om het welzijn van inwoners te bevorderen, de druk op de reguliere zorg te verlichten en sociale inclusie te stimuleren.

- Welzijn op Recept is duidelijk gepositioneerd binnen het beleid en de uitvoering van de sociale basis, met een toegewezen kartrekker.
- Huisartsen, praktijkondersteuners, wijkverpleegkundigen en andere zorgverleners worden opnieuw meegenomen in het hoe en waarom van Welzijn op Recept.
- Er ligt een eenvoudig, toepasbaar protocol of werkwijze voor verwijzing naar welzijnsactiviteiten, gekoppeld aan het Voor Elkaar Plein.
- Er is structurele samenwerking tussen zorgprofessionals, welzijnsorganisaties en dorpsnetwerken.
- Lokale organisaties en initiatieven weten zich verbonden aan Welzijn op Recept en stellen hun aanbod open voor deelnemers.
- Er is een eenvoudig systeem ingericht om bij te houden hoeveel verwijzingen plaatsvinden, waarnaar, en welke effecten inwoners ervaren.

Belanghebbenden

- Gemeente Opsterland: voor de financiering, coördinatie en van het ondersteuning project.
- Huisartsen en zorgprofessionals
- Welzijnsorganisaties en lokale initiatieven
- Inwoners van Opsterland
- Zorgverzekeraars

Afbakening
Deze opdracht betreft uitsluitend het aanjagen “Welzijn op Recept”. Het implementeren van welzijnsactiviteiten wordt niet beperkt tot één specifieke doelgroep, maar richt zich op de bredere gemeenschap van Opsterland. Er wordt geen verandering aangebracht in het reguliere zorgsysteem, alleen in de manier waarop welzijnsactiviteiten geïntegreerd kunnen worden.

Risico’s

- Onvoldoende bekendheid en acceptatie bij zorgprofessionals
- Beperkt aanbod van geschikte welzijnsactiviteiten
- Moeilijkheden bij het meten van succes
- Weerstand tegen verandering
- Onvoldoende samenwerking

G. We zorgen dat elk kind kan opgroeien in een kansrijke omgeving (OKO)

Aanleiding
Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) is al in uitvoering binnen Opsterland en heeft als doel jeugd in een veilige, stimulerende en kansrijke leefomgeving te laten opgroeien. OKO sluit naadloos aan op de visie uit de nota sociale basis: een samenleving waarin iedereen mee kan doen, verbinding centraal staat en preventie de

basis vormt van welzijn. Om OKO te verankeren we OKO structureel binnen de sociale basis, zodat het niet naast, maar in samenhang met het bredere netwerk van dorpen, voorzieningen en inwoners wordt uitgevoerd. Zo benutten we de kracht van de mienskip – ook voor onze jongeren.

Probleemstelling
OKO draait, maar de aansluiting met andere sociale basis-initiatieven is nog beperkt. Activiteiten voor jeugd worden vaak nog apart georganiseerd of gefinancierd. Hierdoor missen we kansen om jongeren en gezinnen te verbinden met dorpshuizen, dorpssteunpunten, sportverenigingen, vrijwilligerswerk en welzijnswerk. De waardevolle benadering van OKO blijft daarmee te veel in het domein van zorg of preventie hangen, terwijl juist het dorp, de mienskip en de gezamenlijke verantwoordelijkheid cruciaal zijn voor een gezonde opgroeiontwikkeling.

Doelstelling
- Sterkere verbinding tussen inwoners en gemeenschappen.
- Inwoners worden beter gefaciliteerd om naar elkaar om te kijken.
- Passende ondersteuning wordt dichter bij de inwoner en in samenhang aangeboden.

(Deel)resultaten
OKO wordt een vanzelfsprekend onderdeel van de sociale basis in Opsterland. Dat betekent: structurele samenwerking met dorpsinitiatieven, welzijn, jongerenwerk en verenigingen rondom jeugd. Niet als extra programma, maar als versterking van wat er al is, met extra aandacht voor het jeugdige perspectief.
- OKO wordt gepositioneerd als jeugdcomponent van de sociale basis in beleid en uitvoering.
- Bestaande dorpsvoorzieningen (zoals dorpshuizen, sportclubs, Doarpskeamers) bieden ruimte aan jongeren en gezinnen via activiteiten of ondersteuning.
- Jongerenwerkers en preventiewerk werken gebiedsgericht samen met scholen, ouders en lokale initiatieven.
- Ervaringsdeskundigheid van jongeren wordt benut in de doorontwikkeling van dorpsinitiatieven.
- Zichtbare en toegankelijke activiteiten voor jeugd binnen algemene voorzieningen (zoals muziek, sport, cultuur, ontmoeting).
- Verbinding tussen scholen, dorpen en welzijnsaanbod wordt versterkt via gezamenlijke acties.
- We zetten in op het verbinden van jongeren Krachtige Jeugd.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid, regie, financiering)
- Onderwijsinstellingen
- Jongerenwerkers, welzijnsprofessionals en dorpssteunpunten
- Dorpshuizen, verenigingen, Plaatselijke Belangen
- Ouders, verzorgers en jongeren zelf

Afbakening
De opdracht betreft de verankering van OKO binnen de sociale basis, met nadruk op preventie, netwerkvorming en gemeenschapsbetrokkenheid. Specialistische jeugdhulp valt buiten de scope, maar wordt waar nodig verbonden met algemene voorzieningen.

Risico's
- Jongeren en gezinnen worden onvoldoende betrokken bij dorpsinitiatieven
- Onvoldoende capaciteit of regie voor integrale uitvoering
- Dorpsstructuren voelen zich niet toegerust of verantwoordelijk voor jongerenbeleid

H. We zetten structureel in op informele gezinsondersteuning in dorpen

Aanleiding
In 2024 is in de gemeente Opsterland gestart met de pilot Informele Steun, waarin de programma's Home-Start en Buurtgezinnen zijn samengebracht. Beide initiatieven ondersteunen gezinnen laagdrempelig en dichtbij huis. Ze sluiten aan bij de uitgangspunten van de Jeugdwet: versterken van het eigen netwerk, bevorderen van het opvoedklimaat en normaliseren van ontwikkelingsvragen. De eerste resultaten van de pilot zijn positief. Er is behoefte aan structurele inbedding van deze aanpak binnen de sociale basis en het preventieve jeugdbeleid.

Probleemstelling
Veel gezinnen ervaren tijdelijk druk op het gezinsleven en hebben behoefte aan steun, zonder dat er sprake is van een hulpvraag voor professionele jeugdzorg. Tegelijk blijft het eigen netwerk vaak onderbenut, en is informele ondersteuning onvoldoende ingebed in het zorg- en ondersteuningsaanbod. Ouders weten informele steun niet altijd te vinden, en professionals verwijzen er nog weinig naar door.

Doelstelling
Informele Steun structureel verankeren als preventieve, laagdrempelige ondersteuning binnen de sociale basis, waarmee gezinnen in een vroeg stadium worden geholpen en professionele jeugdhulp zoveel mogelijk wordt voorkomen.

(Deel)resultaten
- Jaarlijkse ondersteuning van 5 tot 7 gezinnen via Home-Start; koppeling met 4–6 goed getrainde vrijwilligers.
- Minstens 5 succesvolle koppelingen van gezinnen via Buurtgezinnen per jaar.
- Duidelijke informatievoorziening richting scholen, huisartsen en jeugdprofessionals over het aanbod.
- Zichtbare plaats in het lokale ondersteuningsaanbod, o.a. via dorpssteunpunten en Welzijn op Recept.
- Jaarlijkse rapportage op kwantitatieve én kwalitatieve resultaten (bereik, ervaringen, opbrengsten).
- Structurele samenwerking tussen Home-Start en Buurtgezinnen, inclusief werkafspraken en gezamenlijke signalering.

Afbakening
De opdracht richt zich op gezinnen met (jonge) kinderen in een kwetsbare of overbelaste situatie. De ondersteuning is informeel van aard, en vindt plaats buiten de formele jeugdzorg. Er is geen overlap met (of vervanging van) professionele hulpverlening. De opdracht heeft betrekking op het grondgebied van gemeente Opsterland.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland (beleid jeugd, preventie, sociale basis)
- Home-Start en Buurtgezinnen (uitvoering en coördinatie)
- Vrijwilligers en steun- of vraaggezinnen
- Scholen, huisartsen, JGZ en welzijnswerk (als vindplaatsen/verwijzers)
- Dorpssteunpunten en lokale netwerken

Risico's
- Onvoldoende bekendheid van het aanbod onder professionals en inwoners, waardoor verwijzingen achterblijven.
- Moeilijk te vinden of vast te houden vrijwilligers in kleinere dorpen.
- Verwachtingsverschillen over de aard van de hulp (informeel versus professioneel).
- Kwetsbaarheid in continuïteit zonder structurele financiering of lokale coördinatie.
- Gebrek aan verbinding met andere partners in het sociale domein, waardoor versnippering ontstaat.

I. We verbinden en faciliteren professionals in de sociale basis, zodat ze kunnen signaleren en samenwerken

Aanleiding
In Opsterland is een sterke sociale basis essentieel voor het welzijn van inwoners. Naast vrijwilligers en dorpsinitiatieven spelen professionals zoals welzijnswerkers, leraren, zorgverleners en gemeentelijke medewerkers een belangrijke rol in het signaleren van vragen, het verbinden van inwoners en het versterken van de gemeenschap.

Probleemstelling
- Uit onderzoek (KWIZ) blijkt dat de inzet van professionals binnen de sociale basis samenhangender georganiseerd kan worden. Hierbij valt te denken aan duidelijkere signaleer- en doorverwijsstructuur. Signalen over hulpvragen van inwoners kunnen vroegtijdiger worden opgepakt en verbonden worden aan de juiste plek. Meer verbinding met de Toegang en het Voor Elkaar Plein is mogelijk.
- Daarnaast laat het onderzoek zien dat het welzijnsaanbod binnen de gemeente niet volledig is bij alle inwoners. Voor kinderen en ouderen is er redelijk aanbod, maar voor jongvolwassenen en gezinnen is het aanbod minder zichtbaar. Ook ontbreekt er gemeentelijke regie op het totaalbeeld van welzijnsactiviteiten. Hier liggen kansen op betere benutting van het voorliggend veld door consulenten, beleidsadviseurs en de welzijnsorganisatie.
- Professionals moeten elkaar beter kunnen vinden, weten waar zij signalen kwijt kunnen en duidelijke afspraken maken over wie wanneer aan zet is. De introductie van het Voor Elkaar Plein biedt kansen om informatie over aanbod en routes voor ondersteuning overzichtelijker te maken en kennisdeling te verbeteren.

Doelstelling
- Passende ondersteuning wordt dichter bij de inwoner en samenhangend aangeboden

(Deel)resultaten
De opdracht richt zich op het beter positioneren en verbinden van professionals binnen de sociale basis. Het draait hierbij om de wisselwerking tussen de persoonlijke en gemeenschappelijke sociale basis met de institutionele sociale basis.
- Een gedeeld beeld op de rol van professionals in de sociale basis en samenwerking met informele netwerken.
- Heldere werkafspraken over signaleren, samenwerken en doorverwijzen, inclusief taakverdeling en momenten van overleg.
- Ontwikkeling van een standaard signaleer- en doorverwijsstructuur, gedeeld onder alle betrokken professionals.
- Scholing en intervisie voor professionals gericht op werken vanuit de sociale basis, preventie, normaliseren en inzet van het Voor Elkaar Plein.
- Actieve promotie en implementatie van het Voor Elkaar Plein als centraal kennis- en verwijsplatform voor welzijnsvoorzieningen.

Afbakening
De opdracht richt zich op professionals in het voorliggend veld (welzijn, zorg, onderwijs, gemeente) en op de werking van de Toegang. Specialistische zorg valt buiten deze opdracht. De focus ligt op samenwerking, toegankelijkheid van welzijn, en het versterken van de verbinding met dorpsinitiatieven en informele netwerken.

Belanghebbenden
- Gemeente Opsterland
- Gebiedsteam en Toegang
- Welzijnsorganisaties
- Huisartsen en jeugdgezondheidszorg
- Scholen
- Dorpssteunpunten en vrijwilligersorganisaties
- Inwoners

Risico's

- Professionals ervaren hun nieuwe rol als extra belasting.
- Onvoldoende tijd en ruimte om samen te werken.
- Onduidelijke taakverdeling tussen professionals en vrijwilligers.
- Eilandvorming tussen formele en informele initiatieven.
- Onvoldoende bekendheid en benutting van de Toegang en het Voor Elkaar Plein.

Bijlage 2: Monitoring en evaluatie

Doel van monitoring en evaluatie
In Opsterland doen we veel om inwoners te helpen via de sociale basis, zoals activiteiten in het dorp, hulp van vrijwilligers of passende ondersteuning. In de gemeente Opsterland willen we weten of het beleid voor de sociale basis goed werkt. Daarom meten we wat we doen, hoeveel mensen meedoen en wat het oplevert. Zo kunnen we leren van wat goed gaat en verbeteren wat beter kan.

Maatschappelijk effect
Een maatschappelijk effect is het resultaat dat we op de lange termijn zien in de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan minder eenzaamheid, meer mensen die meedoen in het dorp of minder inwoners met geldzorgen.

In Opsterland meten we deze maatschappelijke effecten met de monitor Sociale Samenhang van Planbureau Fryslân. Hierin kijken we naar acht onderwerpen:
- Sociaal contact
- Mantelzorg
- Informele hulp
- Lidmaatschap van verenigingen
- Belang van verenigingen
- Vrijwilligerswerk
- Vertrouwen
- Burgerparticipatie

Over vier jaar bekijken we of er verbeteringen zijn op deze punten. Zo weten we of het beleid voor de sociale basis op de lange termijn echt verschil maakt.

Kernvragen voor monitoring en evaluatie op voorzieningenniveau
Binnen de gemeente Opsterland richten we ons op drie kernvragen:

1. Wat is er gedaan om voorzieningen inclusief en voor iedereen aantrekkelijk en toegankelijk te maken?

Indicatoren:
- Inwoners en aanbieders geven in gesprekken of interviews aan dat voorzieningen hen het gevoel geven welkom te zijn, ongeacht achtergrond, leeftijd of beperking.
- Voorzieningen gebruiken feedback van inwoners om hun aanbod toegankelijker te maken.
- Professionals en vrijwilligers kunnen voorbeelden geven van hoe zij inclusief handelen in de praktijk (bijv. situaties waarin ze iemand actief hebben geholpen om mee te doen).

2. Zien we een toename van het inwoners dat gebruik maakt van de voorliggende voorzieningen?
Indicatoren:
- Aantal unieke deelnemers van voorzieningen per dorp per jaar.
- Toename van gebruik door groepen die eerder ondervertegenwoordigd waren (bijv. jongeren, statushouders, mensen met een beperking).
- Aantal verwijzingen naar voorzieningen via welzijn, zorg of dorpsnetwerken (bijv. via dorpssteunpunten, Welzijn op Recept).

3. Wat is de impact van deze voorzieningen op inwoners die er gebruik van maken?
Indicatoren:
- Inwoners vertellen bijvoorbeeld dat zij zich door deelname minder alleen voelen en meer contact hebben met mensen in hun dorp.
- Inwoners kunnen aangeven dat ze iets terug willen doen, of al doen, zoals helpen bij activiteiten of anderen ondersteunen.

- Aanbieders of vrijwilligers merken op dat deelnemers meer zelfvertrouwen tonen, vaker zelf initiatief nemen of zich uitspreken over wat zij nodig hebben.

Uitvoering en verantwoordelijkheid
De gemeente houdt overzicht op de metingen. We zorgen ervoor dat er duidelijke afspraken zijn over wat we meten, wanneer en met wie. We werken samen met mensen van dorpshuizen, welzijnsorganisaties, vrijwilligers en andere betrokkenen.

De aanbieders van voorzieningen, zoals een dorpshuis of maatjesproject, houden zelf bij hoeveel mensen meedoen en wat zij terughoren van deelnemers. Deze informatie geven ze door aan de gemeente.

We meten op drie vaste momenten:
- *T0-meting (nulmeting):*
  Deze meting doen we helemaal aan het begin, als een inspanning of een voorziening net gestart is. Zo weten we hoe de situatie is vóórdat er iets verandert.
- *T1-meting (eerste vervolgmeting):*
  Deze doen we na een jaar. Dan kijken we of er al iets veranderd is: doen er meer mensen mee, en wat levert het op?
- *Vervolgmetingen:*
  Elk jaar (of om het jaar) kijken we opnieuw hoe het gaat. Deze metingen zijn belangrijk om te zien of het beleid op de lange termijn werkt.

We meten op twee manieren:
- *Cijfers (tellen):*
  Denk aan: hoeveel mensen deden mee, hoeveel activiteiten waren er, hoeveel mensen zijn doorverwezen naar hulp of ondersteuning. Dit geeft snel inzicht.
- *Verhalen (vertellen):*
  De ervaringen van inwoners: wat vonden zij van de ondersteuning? Heeft het hen geholpen? Dit halen we op met korte vragenlijsten, gesprekken of verhalen. Zo krijgen we een beter beeld van de echte impact op mensen.